

ΥΠΑΡΧΟΥΣΙΝ ΕΜΦΥΤΟΙ ΙΔΕΑΙ ;

Hιστορία τῆς φιλοσοφίας μαρτυρεῖ, ὅτι ἄλλοτέ ποτε πολλοὶ τῶν φιλοσόφων ἐδόξαζον, ὅτι πλὴν τῶν ἐπικτήτων ἴδεων τουτέστιν ἔκείνων, αἵτινες ἀμέσως ή ἐμμέσως πηγάζουσιν ἐκ τῆς πείρας, ὑπάρχουσι καὶ ἴδεαι ἔμφυτοι, δηλονότι ἴδεαι συγγεννώμεναι μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, δηλονότι ὑπάρχουσαι ἐν τῷ νῷ τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μανθάνομεν ὅτι ὁ μέγας τῶν Ἀθηνῶν φιλόσοφος Πλάτων, μαθητεύσας τὸ πρῶτον παρὰ τῷ Κρατύλῳ, ἐνστερνιζομένῳ τὰ φιλοσοφικὰ δόγματα τοῦ Ἡρακλείτου, καθ' ἃ οὐδεμίᾳ γνῶσις ἀληθῆς δύναται να ὑπάρχῃ περὶ τῶν αἰσθητῶν ὡς ἀεὶ ρεόντων καὶ διηνεκῶς μεταβαλλομένων, συνεδργμάτιζεν αὐτῷ ὅτι αἱ αἰσθήσεις δὲν δύνανται νὰ παρέχωσι τῷ ἀνθρώπῳ γνῶσιν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν τῶν ὅντων. Διδαχθεὶς δὲν εἶται, ως γνωστόν, ὑπὸ τοῦ Σωκράτους νὰ ζητῇ ἐν πᾶσι τῷ καθόλου, οὐσιῶδες καὶ ἀμετάβλητος, ὑπέλαβεν, ὅτι τὸ καθόλου δὲν εἶναι τι τῶν ἀεὶ ρεόντων καὶ διηνεκῶς μεταβαλλομένων αἰσθητῶν, ἀλλ' εἶναι τι νοητὸν μόνον, πάσης αἰσθήσεως ὑπερκείμενον, δὲν εἶναι δηλονότι καθαρὸν προϊὸν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἐπεξεργαζομένης δι' ἀναλύσεως, συνθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως τὴν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων εἰς τὸ πνεῦμα διδομένην ὑλην τῶν γνώσεων, ἀλλὰ σύμφυτον τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ· ὅτι εἶναι η ἀληθεία τῷ αἰσθητῷ ὅρτῷ, τὸ ὅντως εἶναι αὐτῶν. Ὡνόμασε δὲ τὰ νοητὰ ταῦτα ὅντα ἴδεας, αἵτινες κατὰ Πλάτωνα εἶναι τὰ ἀρχέτυπα τῶν αἰσθητῶν ὅντων, ως τοιαῦτα δὲ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ως εἰδοποιοὶ τινες τῆς προϋποτιθεμένης ἀνιδέου ὑλῆς ἀρχαί, οἵτις ὑπετέθησαν καὶ οἱ ἀριθμοὶ ὑπὸ Πυθαγόρου, οὓς τὴν φιλοσοφίαν μετὰ

σπουδῆς μελετήσας ὁ Πλάτων ἐν πολλοῖς ἐμιμήσατο. "Οθεν,
ἐπειδὴ κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος δόξαν ἡ αἰσθησις δὲν παρίστη-
σιν ἡμῖν ἥ τὰ αἰσθητὰ τῶν ἰδεῶν ἀπομιμήματα ἥ ἀφομοιώματα,
ὅτι ἀνθρώπινος νοῦς δὲν κτᾶται τὰς ἰδέας διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλ'
ἔχει αὐτὰς ἐν ἑαυτῷ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου· λαμβάνων
δὲ μόνον ἀφορμὴν ἐκ τῶν αἰσθητῶν αὐτῆς ἀφομοιωμάτων, ἐπι-
στρέφει εἰς ἑαυτὸν καὶ εὑρίσκει αὐτὰς ὑπάρχουσας μὲν καὶ πρό-
τερον ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ διαφευγούσας τὴν πνευματικὴν ὅρασιν καὶ ἐν
ἀφανεῖ διαλανθανούσας. 'Ἐκ τούτου δὲ ἥ ἄλλη Πλατωνικὴ δόξα,
ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς πρίν ἥ περιδυθῇ τὸ τῆς παρούσης ζωῆς
σῶμα, ἔξη ἐτέραν ζωὴν καθαρῶς πνευματικήν, ἐν ᾧ ἡ ἀμέσως
ἐπώπτευε τὰς συγγενεῖς αὐτῷ ἰδέας· ἐνωθεὶς δὲ τῇ ὅλῃ ἀπώλεσε
τὴν ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ καθαρὰν τῶν ἰδεῶν ἐποπτείαν, περι-
πεσὼν εἰς τινα λήθην αὐτῶν, διὸ ἀναγκαῖον νὰ ἀναμιμνήσχηται
πάλιν αὐτῶν δι' ἐπιστροφῆς εἰς ἑαυτὸν καὶ σκέψεως, λαμβάνων
ἀφορμὴν ἐκ τῶν αἰσθητῶν αὐτῶν ἀφομοιωμάτων.

ἀφορμήν ἐκ τῶν αἰσθητῶν αὐτῶν αφομοιωμάτων.
Καὶ ἀπεσκυβαλίσθη μὲν, ὡς εἶπετο, ὑπὸ τῆς νεωτέρας φιλο-
σοφίας η̄ θεωρία, καθ' ἥν ἐκτήθησαν αἱ ιδέαι υπὸ τοῦ ἀνθρώπου
ἐν ἔτερᾳ τινὶ προγενεστέρᾳ ζωῆ, ἀλλ' οὐχ ἥττον καὶ πολλοὶ τῶν
μεγάλων τῆς νεωτέρας Εὐρώπης φιλοσόφων παρεδέξαντο ἐν μέ-
ρει τὴν περὶ τῶν ἐμφύτων ιδεῶν δόξαν. Οὕτως ὁ Καρτέσιος ἐθεώ-
ρησε συμφύτους τῷ ἀνθρωπίνῳ νῷ τὰς ἀναγκαῖς ἔκείνας ἀλη-
θείας, αἵτινες ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταῦτη ὄνομαζονται ἀξιώματα, ἐν
οἷς κατὰ τὸν φιλόσοφον κατατακτέα καὶ η̄ ιδέα τοῦ Θεοῦ.
‘Οσαύτως ὁ Λειβνίτιος ἐθεώρησεν ὡς ἐμφύτους τὰς ιδέας, αἵτι-
νες, ἀναγκαῖαι οὖσαι, δηλοῦνται διὰ τῶν καλουμένων ἀξιωμάτων.
”Ηγοντο δὲ εἰς τὴν δόξαν ταύτην υπὸ τῆς σκέψεως, ὅτι δὲν δύ-
νανται αἱ ἔννοιαι αὗται νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς πείρας, η̄τις παρ-
στησι μόνον τέ οὐπάρχει, οὐχὶ δὲ τὶ ἀναγκαῖως οὐπάρχει.

στησι μόνον τι υπάρχει, οὐχι σε τι παρέχει; Αλλά κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα γενικῶς ἐπεκράτησεν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἡ Ἀριστοτελικὴ δοξασία, ὅτι αἱ αἰσθήσεις δι' ὃν παρίστανται εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν τὰ καθ' ἔκαστον αἰσθητά, παρέχουσι τὴν ὕλην, ἐξ ἣς οὔτος διὰ τῆς νοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως σχηματίζει τὰς καθόλου τῶν πραγμάτων ἐννοίας, ὅθεν αἱ καθόλου ἐννοιαὶ εἶναι προϊόντα τοῦ νοῦ ἐπιδιέποντος τὰ καθ' ἔκαστον καὶ διὰ τῆς νοητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συγκρίνοντος ταῦτα πρὸς ἄλληλα καὶ ἀφαιροῦντος ἐξ αὐτῶν ὅ, τι εύρισκει κοινὸν εἰς πάντα, οὐσιῶδες καὶ ἀναγκαῖον. Αλλ' ὁ Ἀριστοτέλης συνεπλήρου τὴν ἐκτεθεῖσαν ὄρθην ταύτην δοξασίαν διὰ τοῦ ἴσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ νοῦς πρὸ τῆς αἰσθήσεως καὶ νοήσεως ὀμοιοῦται πρὸς πίνακα καθαρόν, ἐν τῷ οὐδὲν εύρισκεται γεγραμμένον· τὴν δὲ δοξασίαν ταύτην δὲν

ἀποδέχονται τανῦν οἱ φιλόσοφοι, φρονοῦντες, ὅτι ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς ἄγραφον πίνακα, ἀτε ἀποτελῶν δύναμιν αὐτενεργόν, κατὰ νόμους ἴδιους ἐνεργοῦσαν καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ἐκ τῶν κατ' αἰσθησιν ἀντιλήψεων, ως ἔξ οὐλης ἀκατεργάστου, τὰς γνώσεις τελεσιουργοῦσαν. "Οθεν οὐδεμία μὲν ἔννοια ὑπάρχει ἐμφυτος, ἐμφυτοι ὅμως εἶναι ἐν τῷ νῷ οἱ νόμοι τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, καθ' οὓς ἐνεργῶν σγηματίζει τὰς ἔννοιας. Διαιροῦνται δὲ αἱ σγηματίζόμεναι ἔννοιαι εἰς ἐμπειρικάς, οἵτινες ἡ τοῦ ὄρυκτοῦ, τοῦ φυτοῦ, τοῦ ζώου κτλ., ὡν πρὸς σγηματισμὸν ἀπαιτεῖται πληθύς τις ἀνατυπώσεων, δεδομένων ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἃς ὁ νοῦς συγχρίνων πρὸς ἀλλήλας διακρίνει εἰς διάφορα ἀθροίσματα κατά τινα οὐσιώδη γνωρίσματα, ἀτινα εύρισκει κοινὰ εἰς πολλὰς αὐτῶν, καὶ β') εἰς καθαρὰς ἔννοιας, αἴτινες ἄλλως ὀνομάζονται κατηγορίαι, ὅποιαι εἰσὶν ἡ τοῦ εἶται, ἡ τοῦ ποσοῦ (δηλονότι τῆς μονάδος, τῆς πληθύος καὶ τῆς ὀλότητος), ἡ τοῦ ποιοῦ (δηλονότι τῆς θέσεως, τῆς ἀρσεως, καὶ περιορισμοῦ), ἡ τῆς ἀραφορᾶς (δηλονότι τῆς οὐσίας καὶ τοῦ προσόντος, τῆς αἰτιότητος καὶ τῆς ἀλληλεπιδράσεως) καὶ ἡ τοῦ τρόπου (ἥτοι τῆς δυνατότητος, τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς ἀναγκαιότητος). Αἱ ἔννοιαι αὗται πηγάζουσι μέν, ως αἱ ἐμπειρικά, ἐκ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλ' ἔξ αὐτοῦ τοῦ νοῦ, διστις ὅμως κινεῖται εἰς ἐνέργειαν ὑπὸ τῆς κατ' αἰσθησιν παραστάσεως, κατὰ τὸν ἐμφυτον νόμον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, ἔξ αὐτῆς δηλ. τῆς φύσεως τοῦ τὰς κατ' αἰσθησιν ἀντιλήψεις ἐπεξεργαζομένου νοῦ. Εἰς τὰς ἔννοιας δὲ ταύτας κατατακτέαι καὶ αἱ ἐκ τῶν προτέρων καλούμεναι γνώσεις, ἥτοι αἱ λογικαὶ καὶ μαθηματικαὶ, αἴτινες ἔξαγονται βαθμηδὸν κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν ἐκ τινῶν βεβαίων ἀρχῶν καὶ αὐταποδείκτων ἀξιωμάτων, μηδὲν ἀπορέοντων ἐκ τῆς πείρας, ἀλλ' ἐκφραζόντων αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς διανοητικῆς ἡμῶν ἐνεργείας. 'Αλλὰ καὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ κληθῶσιν ἀλγηθῶς ἐμφυτοι, διότι ὁ νοῦς δὲν ἔχει αὐτὰς ἔξ ἀρχῆς ἐνεργεία, ἀλλὰ δυνάμει, ἥτοι ἔχει μόνον τὴν δύναμιν νὰ ἀνεύρῃ αὐτὰς διὰ μακρῶν καὶ πολυπλόκων ἐνεργειῶν.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΦΛΟΓΑΙΤΗΣ

